

**KORRUPSIYANING JAMIYAT RIVOJIGA SALBIY TA'SIRI:
IJTIMOIY, IQTISODIY VA SIYOSIY OQIBATLAR TAHLILI**

G'ulomov Abdulaxadxon Baxtiyor o'g'li
NamDU Yuridik fakulteti 2-bosqich talabasi
Email: abdulahadgulomov5050@icloud.com
<https://doi.org/10.5281/zenodo.18081467>

Annotatsiya: Mazkur maqolada korrupsiyaning jamiyat taraqqiyotiga ko'rsatadigan salbiy ta'siri har tomonlama tahlil qilinadi. Xususan, korrupsiyaning barqaror rivojlanish maqsadlariga to'sqinlik qilishi, iqtisodiy yo'qotishlarga olib kelishi, ijtimoiy tengsizlikni kuchaytirishi hamda siyosiy institutlarning zaiflashuviga sabab bo'lishi yoritib beriladi. Shuningdek, korrupsiyaning ta'lim, sog'liqni saqlash, adliya tizimi va atrof-muhitga ta'siri misollar asosida ochib beriladi. Maqolada korrupsiya oqibatida yuzaga keladigan adolatsizlik, ishonchsizlik va huquqiy beqarorlik muammolari tahlil qilinib, unga qarshi kurashning dolzarbligi asoslab beriladi.

Kalit so'zlar: Korrupsiya, barqaror rivojlanish, iqtisodiy yo'qotishlar, ijtimoiy tengsizlik, davlat boshqaruvi.

Annotation: This article analyzes the negative impact of corruption on social development in a comprehensive manner. In particular, it examines how corruption hinders the achievement of sustainable development goals, leads to economic losses, intensifies social inequality, and weakens political institutions. The article also highlights the effects of corruption on education, healthcare, the justice system, and the environment through concrete examples. Furthermore, it emphasizes the problems of injustice, loss of public trust, and legal instability caused by corruption, and substantiates the urgency of combating this phenomenon.

Keywords: Corruption, sustainable development, economic losses, social inequality, public administration.

Аннотация: В данной статье всесторонне анализируется негативное влияние коррупции на развитие общества. В частности, рассматривается, как коррупция препятствует достижению целей устойчивого развития, приводит к экономическим потерям, усиливает социальное неравенство и ослабляет политические институты. Также на конкретных примерах раскрывается влияние коррупции на систему образования, здравоохранения, правосудия и окружающую среду. В статье обосновывается актуальность борьбы с коррупцией в связи с возникающими проблемами несправедливости, утраты доверия и правовой нестабильности.

Ключевые слова: Коррупция, устойчивое развитие, экономические потери, социальное неравенство, государственное управление.

Korrupsiyaning oqibatlari juda keng qamrovlidir. Ularning ayrimlari ochiq-oydin ko'rinadi, boshqalari esa izoh talab qiladi. Ular quyidagilarni o'z ichiga oladi:

Barqaror rivojlanish maqsadlariga putur yetkazilishi. Korrupsiya Birlashgan Millatlar Tashkilotining Barqaror rivojlanish maqsadlariga (BRM) erishishga to'sqinlik qiladi. BRMlar keng qamrovli bo'lib, ularning korrupsiya ta'siriga uchrashi ajablanarli emas: "barcha uchun yaxshiroq va barqaror kelajak" g'oyasi ko'pincha ayrim shaxslarning manfaatlariga zid

keladi va korrupsiyaning turli shakllari orqali barbod qilinadi. Davlat salohiyati pasaygan sharoitda mamlakatlar qashshoqlikni bartaraf eta olmaydi, ochlikka barham bera olmaydi, sifatli sog'liqni saqlash va ta'limni ta'minlay olmaydi, gender tengligini kafolatlay olmaydi va boshqa asosiy maqsadlarga erisha olmaydi.

Ayniqsa, BRM 16 — “Tinchlik, adolat va kuchli institutlar” muhim ahamiyatga ega bo'lib, u “barqaror rivojlanish uchun tinch va inklyuziv jamiyatlarni rivojlantirish, barcha uchun adolatni ta'minlash hamda samarali, hisobdor va inklyuziv institutlarni shakllantirish”ni maqsad qiladi. Korrupsiya bilan samarasiz, javobgarligi past va yopiq institutlar o'rtasidagi kuchli bog'liqlik sababli, 16.4, 16.5 va 16.6-bandlar bevosita korrupsiyani kamaytirish, o'g'irlangan aktivlarni qaytarish va shaffof institutlarni rivojlantirishga qaratilgan. Shu bilan birga, korrupsiya barcha BRMlarning amalga oshirilishini cheklaydi, chunki korrupsiya tufayli yo'qotilgan mablag'lar uy-joy, sog'liqni saqlash, ta'lim va ichimlik suvi kabi sohalarga yo'naltirilishi mumkin edi. Masalan, Afrika Ittifoqi ma'lumotlariga ko'ra, Afrikaning yalpi ichki mahsulotining 25 foizi korrupsiya oqibatida yo'qotiladi (UNODC, 2015). Aidt (2010) tadqiqotiga ko'ra, korrupsiya va barqaror rivojlanish o'rtasida salbiy bog'liqlik mavjud bo'lib, korrupsiya mamlakatni kapitali yemirilayotgan barqaror bo'lmagan yo'lga olib kiradi. Shu sababli xalqaro hamjamiyat korrupsiyani BRMga erishish yo'lidagi asosiy to'siq sifatida tan olib, unga qarshi kurashni kuchaytirishi lozim.

Iqtisodiy yo'qotishlar va samarasizlik: Korrupsiyaning iqtisodiy qiymatini aniq hisoblash qiyin bo'lsa-da, Xalqaro Valyuta Jamg'armasining 2016-yildagi hisobotiga ko'ra, faqat poraxo'rlikning o'zi yiliga 1,5–2 trillion AQSh dollariga teng zarar yetkazadi. Bu global yalpi ichki mahsulotning qariyb 2 foizini tashkil etadi. Biroq bu raqam firibgarlik, pul yuvish va soliqdan bo'yin tovlash kabi boshqa korrupsiya shakllarini o'z ichiga olmaydi.

Masalan, “Panama hujjatlari” nomi bilan mashhur bo'lgan hujjatlar to'plami ko'plab mamlakatlarda offshor kompaniyalar orqali yashirilgan ulkan boyliklarni fosh qildi. Korrupsiya iqtisodiy samarasizlikka olib keladi: ish o'rinlari va shartnomalar malaka asosida emas, balki pora yoki shaxsiy aloqalar orqali beriladi. Natijada, raqobat susayadi va iqtisodiyotning samaradorligi pasayadi. Rivojlanayotgan mamlakatlarda xalqaro yordam mablag'lari ko'pincha o'zlashtiriladi yoki korrupsiyalashgan pudratchilarga beriladi.

Qashshoqlik va tengsizlik: Korrupsiya, odatda, zaif qatlamlarning quroli emas. Masalan, Nigeriyada xalqaro neft kompaniyasi bilan bog'liq poraxo'rlik mojarosi natijasida milliardlab dollarlar aholiga yetib bormagan. Ayni paytda mamlakat aholisining yarmidan ortig'i qashshoqlikda yashaydi. Bu holat siyosiy va iqtisodiy tizimlar korrupsiyaga xizmat qilganida, boylik eng muhtojlardan tortib olinib, ozchilik qo'lga o'tishini ko'rsatadi. Ta'lim, sog'liqni saqlash, ijtimoiy himoya va saylovlar uchun ajratilgan mablag'lar shaxsiy boylik manbaiga aylanadi. Natijada jamiyatda imkoniyatlar tengsizligi kuchayadi.

Shaxsiy yo'qotish, bosim va noqulaylik: Korrupsiya bilan to'qnash kelgan odamlar ko'pincha pora berishga majbur bo'ladi: tibbiy yordam olish, hujjat rasmiylashtirish, sud ishlarida adolat topish uchun. Ba'zan shaxs pora bermagani uchun jazolanadi, kaltaklanadi yoki noqonuniy jarimaga tortiladi. Firibgarlik oqibatida pensiya jamg'armalari yo'qoladi yoki noqonuniy moliyaviy sxemalarga tortiladi. Shu bilan birga, korrupsion tizimda ishtirok etganlar esa shaxsiy foyda, qulaylik va ustunlikka ega bo'ladilar.

Davlat va xususiy sektorning izdan chiqishi: Korrupsiya tizimli tus olganda, davlat va xususiy sektor faoliyati izdan chiqadi. Xizmatlar sifati pasayadi, ularni olish qimmat va

murakkab bo'lib qoladi. Halol va malakali xodimlar chetga suriladi, pora oladiganlar esa ustunlikka ega bo'ladi. Natijada tashkilotlarda tashabbus, mas'uliyat va halollik yo'qoladi.

Infratuzilma inqirozi: Korrupsiya tufayli qurilish ishlari sifatsiz amalga oshiriladi. 2018-yilda Italiyadagi Genuya shahrida ko'priknig qulab tushishi bunga misol bo'la oladi. Tekshiruvlar natijasida qurilishda sifatsiz materiallardan foydalanilgani aniqlangan. Ko'plab mamlakatlarda qurilish sohasi uyushgan jinoyatchilik bilan chambarchas bog'langan.

Siyosiy tizimning buzilishi: Korrupsiya siyosiy tizimni ayrim guruhlar manfaatiga xizmat qiladigan mexanizmga aylantiradi. Natijada demokratiya zaiflashadi, hokimiyat xalqdan uzoqlashadi, adolat va tenglik yo'qoladi.

Jazosizlik va qisman adolat: Agar sud tizimi korrupsiyalashgan bo'lsa, jinoyatchilar jazodan qutuladi, begunohlar esa jazolanadi. Bu esa adolatga bo'lgan ishonchni butkul yo'q qiladi.

Avtoritarizm va ekstremizmning kuchayishi: Korrupsiya avtoritar tuzumlarning kuchayishiga zamin yaratadi. Ijtimoiy tengsizlik va norozilik kuchaygan sari, odamlar qat'iy choralarni qo'llashga moyil bo'lib boradi. Natijada demokratik qadriyatlar zaiflashadi.

Uyushgan jinoyatchilik va terrorizm: Korrupsiya jinoyatchilik guruhlariga qulay sharoit yaratadi. Pul yuvish, qurol savdosi, odam savdosi kabi jinoyatlar aynan korrupsiya tufayli rivojlanadi.

Atrof-muhitga zarar: Korrupsiya ekologik jinoyatlarni kuchaytiradi. Noqonuniy daraxt kesish, noqonuniy ov, tabiiy resurslarni talon-toraj qilish keng tarqaladi.

Inson huquqlarining buzilishi: Korrupsiya inson huquqlarini himoya qilishga to'sqinlik qiladi. Adolatli sudlov, tenglik va qonun ustuvorligi izdan chiqadi. Korrupsiyaga qarshi chiqqan shaxslar ko'pincha ta'qibga uchraydi.

Ijtimoiy norozilik va ishonchsizlik: Korrupsiya jamiyatda davlatga, qonunga va adolatga bo'lgan ishonchni yo'qotadi. Odamlar "hamma shunday qilayapti" degan fikr bilan o'zlari ham noqonuniy yo'l tutishga moyil bo'lib qoladi.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati:

1. Birlashgan Millatlar Tashkiloti. Barqaror rivojlanish maqsadlari (SDGs). Nyu-York, 2015.
2. United Nations Office on Drugs and Crime (UNODC). Corruption and Development. Vena, 2015.
3. International Monetary Fund (IMF). Corruption: Costs and Mitigating Strategies. Washington, 2016.
4. Aidt, T. S. "Corruption and Sustainable Development." International Journal of Development Issues, 2010.
5. Transparency International. Global Corruption Report. Berlin, turli yillar.
6. World Bank. Anticorruption Strategy. Washington, 2020.
7. Rose-Ackerman, S. Corruption and Government: Causes, Consequences, and Reform. Cambridge University Press, 2016.
8. OECD. Preventing Corruption in Public Administration. Paris, 2018.
9. UNDP. Governance for Sustainable Development. New York, 2019.
10. African Union. Illicit Financial Flows Report. Addis Ababa, 2015.